

Rola śpiewu w rewalidacji dziecka upośledzonego umysłowo.

Jedną z najbardziej lubianych form wychowania muzycznego jest **śpiew**. Szczególne znaczenie odgrywa on w rozwoju dziecka upośledzonego umysłowo, gdyż jest mu najbliższy, bo poprzez piosenkę związany z rzeczywistością.

Piosenki prawidłowo wykonane są szczególnie odpowiednią formą zajęć w rewalidacji dzieci upośledzonych umysłowo, ponieważ prawie wszyscy uczniowie są wrażliwi na muzykę, a kontakt z nią, obok naturalnej przyjemności, powoduje wytworzenie sytuacji mobilizujących aktywność uczniów i rozwijających wrażliwość emocjonalną.

Bardzo ważną rolę w śpiewie odgrywa **umiejętność prawidłowego oddychania**. Większość dzieci upośledzonych umysłowo oddycha nieprawidłowo. Nieprawidłowość ta występuje zarówno w oddychaniu statycznym(w czasie spoczynku), jak i dynamicznym(w czasie mówienia i śpiewania). Jest to spowodowane słabą sprawnością mięśni, wadami postawy zmniejszającymi pojemność płuc oraz nieumiejętnością sterowania pracą mięśni oddechowych. Naukę śpiewu należy więc rozpocząć od ćwiczeń oddechowych , które powinny być krótkie, nie męczące, w klasach młodszych realizowane w formie zabawy(np. naśladowanie dmuchania baniek mydlanych, zdmuchiwanie puszki z gładkiej powierzchni, wachanie „na niby” kwiatków).

Nauczyciel w pracy z dziećmi upośledzonymi umysłowo często spotyka się z **zagadnieniami wad wymowy**. Śpiew jest tutaj doskonałą metodą rewalidacji. Spontaniczność dziecka w czasie śpiewu stwarza dla poprawy wymowy wyjątkowo sprzyjające warunki: rozluźnianie napięć , zharmonizowanie i współdziałanie mięśni uczestniczących w śpiewie i artykulacji, głębszy oddech, chęć śpiewania w grupie i nabrania pewności siebie. Zauważa się, że dzieci upośledzone umysłowo, a szczególnie te, które posiadają wadę wymowy niechętnie uczą się tekstów słownych, znacznie łatwiej przyswajają sobie piosenki. Nauczyciel może więc wykorzystywać proste, melodyjne piosenki, szybko wpadające w ucho, a które umożliwiają utrwalanie np. głosek najtrudniejszych tj.: sz, ż, cz, dż, s ,z ,c, dz, ś, ź, ć, dź.

W pracy nad głosem dziecka należy uwzględnić również następujące zagadnienia: **postawę ciała podczas śpiewu, intonację, poszerzenie skali głosu, ćwiczenia ruchliwości głosu, umiejętności śpiewania melodii o większych skokach oraz ochronę głosu dziecka**.

Dzieci upośledzone umysłowo częściej niż inne cierpią na zaburzenia koordynacji motorycznej i brak równowagi psychicznej, są szczególnie skłonne do zbędnych napięć i ruchów podczas śpiewu oraz podatne na zmiany nastroju. Nauczyciel musi więc dbać, aby sylwetka podczas śpiewu była wyprostowana, ale swobodna, nogi lekko rozstawione, ręce zwisające wzdłuż tułowia.

Intonacja to sposób wydobywania dźwięku, tak zwane zapoczątkowanie i utrzymanie go na zamierzonej wysokości. Przyczyną złej intonacji u dzieci upośledzonych umysłowo jest bardzo wiele. Mogą to być: nieodpowiednia postawa podczas śpiewu, śpiew bez odpoczynku, brak koncentracji , niewłaściwe podparcie oddechowe, zbyt trudne interwały, za wolne tempo melodii itp. Wszystkie wymienione przyczyny złej intonacji wskazują na to, że nauczyciel nie może nauczać piosenki, którą uprzednio nie zbadał dokładnie pod względem interwałowym, skali głosu i tempa. Powinien także przygotować odpowiednie warunki pracy: wywietrzona sala, wygodne krzesła itp.

Poszerzenie skali głosu dziecka upośledzonego umysłowo jest problemem odmiennym od tego na jaki napotykamy w pracy z dziećmi o normalnym rozwoju.

Nauczyciel musi pamiętać, że w wielu przypadkach warunki środowiskowe i wychowawcze sprawiły, że dzieci nie śpiewały przed okresem szkolnym. Należy więc podjąć kroki

zmierzające do wyrównania braków. Ćwiczenia rozszerzające skalę muszą być stosowane stopniowo i ostrożnie zbliżając się do granic skali głosu dziecka.

Odpowiedni dobór piosenki pod względem interwałowym, tempa skali ma służyć ochronie głosu dziecka. Uczniowie muszą pamiętać, że **forsowanie głosu** jest szkodliwe, a śpiew bez dłuższej przerwy nie powinien trwać dłużej jak 8-10 minut.

Dzięki tekstowi słownemu piosenka jest najbardziej komunikatywnym rodzajem muzyki, podstawa na której opiera się cały proces umuzykalnienia.

Aby nauczyciel mógł wykorzystać piosenkę w swojej pracy musi najpierw dokonać oceny stopnia jej trudności. W tym celu powinien zwrócić uwagę na następujące elementy: **melodie, rytm, tempo, tekst**.

Trzeba pamiętać, że skala głosu dziecka upośledzonego umyślowo bywa znacznie węższa, niż skala dziecka o rozwoju normalnym. Dlatego dobór piosenki do nauki wymaga szczególnej ostrożności. Oddzielnym problemem jest mutacja w wieku od 12 do 16-17 lat.

Nauczyciel musi dokonać oceny piosenki pod względem interwałowym. Melodie piosenek nie powinny mieć zbyt wiele chromatyki, tzn. podwyższeń i obniżzeń, które występują obok dźwięków właściwych danej tonacji. Melodia ze zbyt dużymi skokami interwałowymi i nadmierną chromatyką jest niewygodna i szkodliwa w śpiewie dla dzieci upośledzonych umyślowo- jest przyczyną nieczystej intonacji, tzn. mało precyzyjnego sposobu wydobywania dźwięków.

Rytm jest elementem muzyki, który dziecko odtwarza i tworzy najwcześniej. Wybierając odpowiednią rytmicznie piosenkę musimy brać pod uwagę możliwości dziecka upośledzonego. Najłatwiejsze rytmicznie są piosenki oparte na równych wartościach lub prostych ich połączeniach. Trudne do wytrzymania są wartości dłuższe- półnuta, półnuta z kropką, cała nuta.

Jeżeli chodzi o **tempa piosenki**, to do najłatwiejszych należy tempo umiarkowane. Szybkie tempa mogą doprowadzić do nieprawidłowego śpiewu oraz do wyłączenia się dziecka z aktywności lekcyjnej. Tempa wolne natomiast są dla dzieci upośledzonych najtrudniejsze, gdyż wymagają od nich wyrobionego poczucia tempa i opanowanego oddechu.

Podczas nauki śpiewu nauczyciel powinien także zwrócić uwagę na prawidłową **dykcję**. Dlatego musi wybierać piosenki o łatwiejszych tekstach oraz prowadzić ćwiczenia z wyrazami trudniejszymi do wymówienia. Poza tym nauka piosenek powinna odbywać się w tempie wolniejszym od rzeczywistego.

W pracy z dzieckiem upośledzonym umyślowo stosuje się dwa sposoby uczenia piosenek- ze słuchu(szczególnie w klasach młodszych) oraz przy pomocy nut(elementy).

W procesie uczenia piosenek ze słuchu wyróżnia się następujące etapy:

- zaprezentowanie piosenki przez nauczyciela,
- uczenie piosenki,
- doskonalenie i urozmaicenie wykonania,
- utrwalanie piosenki.

Opanowanie melodii i tekstu piosenki uzyskujemy przez wprowadzenie różnych ćwiczeń z wykorzystaniem elementów muzycznych takich jak: dynamika , agogika. Ciekawe dla uczniów będą także zabawy muzyczno- ruchowe.

Opanowany repertuar może być prezentowany podczas różnych uroczystości szkolnych i środowiskowych. Poprawne wykonanie piosenki może przynieść dziecku wiele satysfakcji oraz zwiększyć wiarę we własne możliwości.

Proces kształcenia podstawowych umiejętności wokalnych jest długotrwały. Należy tak rozwijać zdolności uczniów, aby dla nich kształcenie było zabawą, a śpiewanie wielką radością. Każdy z nas ma ładniejszy głos wtedy, gdy wierzy w siebie i ma świadomość, że to dobrze robi. Głos jest wówczas pełny, silny i dźwięczny.

Opracowanie: Monika Tyszkiewicz-Machnio

Bibliografia:

G. Matuszewska: Kształcenie głosu dziecka upośledzonego umysłowo w stopniu lekkim, w: Szkoła Specjalna..., 1983 nr 4 s.263

K. Mrugalska: Wychowanie muzyczne w szkole podstawowej specjalnej, WSiP, Warszawa 1976

J. Nowak: Piosenka w usprawnianiu wymowy dzieci z trudnościami w uczeniu się, Bydgoszcz 1993, wydawnictwo Uczelniane WSP, s.5

W. Bregy: Elementy techniki wokalne, Kraków 1974, PWM